

Sinergijom do znanstvene izvrsnosti

Filozofski fakultet kao najveća znanstveno-nastavna institucija u Republici Hrvatskoj ima, moglo bi se očekivati, i najveći i najraznolikiji znanstvenoistraživački pogon. O tome među ostalim svjedoče financijska sredstva koja Sveučilište u Zagrebu za tu namjenu godišnje raspodjeljuje sastavnicama, naravno, samo za ono bazično istraživanje koje se nužno na svakoj instituciji mora obavljati, pri čemu je Filozofski fakultet uz Medicinski fakultet i Prirodoslovno-matematički fakultet posljednjih desetljeća među prvim trima fakultetima po dodijeljenju iznosu. Razlozi tomu vrlo su jednostavni – znanstvenika na našem Fakultetu ima više nego na bilo kojoj drugoj instituciji zagrebačkoga Sveučilišta, a kvalitativni podatak koji pridonosi ukupnoj sumi jest znanstvena produkcija. Koliko god na tu činjenicu bili ponosni, jednako smo svjesni da se u našem društvu mnogo više vrednuju takozvana pragmatična, izravno primjenjiva znanstvena rješenja, da se vrednuju prirodnoznanstveni rezultati, a tu se Filozofski ne može uspoređivati. Međutim ono što je već više od pola stoljeća zaboravljeno, a zapravo je ključno u napretku bilo kojega društva, jest ono što se zove *nadgradnja*, a u tome su humanističke i društvene znanosti perjanica. Drugim riječima, kada se znanstvenoistraživački rad mjeri apsolutnim parametrima, onda humanističke i društvene znanosti djeluju „jadno“ u odnosu na prirodne, a pogotovo tehničke i biomedicinske znanosti. Razlika je ključna: te znanosti imaju brze rezultate iskoristive za dobrobit pojedinaca i društva u cjelini, uz što je nužno financiranje skupe opreme bez koje tih rezultata ne bi ni bilo, a ono što humanisti i društvenjaci nude jesu trajna rješenja sveukupne dobrobiti, propitivanja koja se tek dugoročno mogu razabrati, koja tek dugoročno daju efekte.

Ipak, današnji znanstveni trenutak puno je povoljniji za društvene i humanističke znanosti nego što je bio. Europski znanstveni *establishment* prepoznao je ulogu tih znanosti u kreiranju istraživačkoga prostora. Sve se više europskih projekata i poziva okreće onomu što naša znanstvena područja nude u kreiranju zajedničkog identiteta. Drago nam je da je jedna od najaktivnijih zagovornica tih procesa upravo naša profesorica Milena Žic Fuchs, kroz čitav niz europskih tijela u kojima aktivno djeluje. Shodno tomu i na nacionalnoj se razini sve više prepoznaje vrijednost rezultata društvenih i humanističkih znanosti, primjerice u natječajima Hrvatske zaklade za znanost, pa se iskreno nadam da će se i na ostalim razinama što prije krenuti s pravim vrednovanjem naših dosega. To se dakako odnosi i na sektor gospodarstva, koji tek nakon što su humanističke i društvene znanosti učinile još jedan ključan probaj – počele se iskazivati i inovacijama – počinje shvaćati da naša znanstvena područja mogu ponuditi odgovore na brojne razvojne izazove današnjega društva, što uključuje i povezivanje znanosti i znanstvenih rezultata s njihovom primjenom u lokalnim zajednicama.

Znanstvenoistraživački rad na Filozofskome fakultetu realizira se kroz mnoge forme, ovisne dakako o financijama, i probat ću ovdje ocrtati sve te ključne formate i pokazatelje uspješnosti. To međutim neće biti dubinska analiza svega što se na Fakultetu radi ili se radilo proteklih desetljeća, i to iz dvaju razloga. Prvi je što je znanstvenoistraživački rad pokriven u svim tekstovima pojedinih odsjeka Filozofskoga fakulteta, u zasebnim poglavljima, a posebice u tekstovima o zavodima, koji su i osnovani upravo radi znanstvenoistraživačke

djelatnosti. Drugi je razlog puno banalniji – osim za posljednje desetljeće ili dva ne raspolažemo sistematiziranim podacima, iz niza razloga (a oni se tek u zadnje doba počinju ispravljati), već raspolažemo enormnim zbrojem rezultata, koji rijetko koja druga institucija uopće može zamisliti. Dovoljno je pogledati obavijesti na našim mrežnim stranicama o aktivnostima koje su se održavale na našem Fakultetu, koliki se broj projekata provodio, koliko je konferencija organizirano, koliko je analitičkih izložbi postavljeno, koliko je naših znanstvenika i projekata nagrađeno.

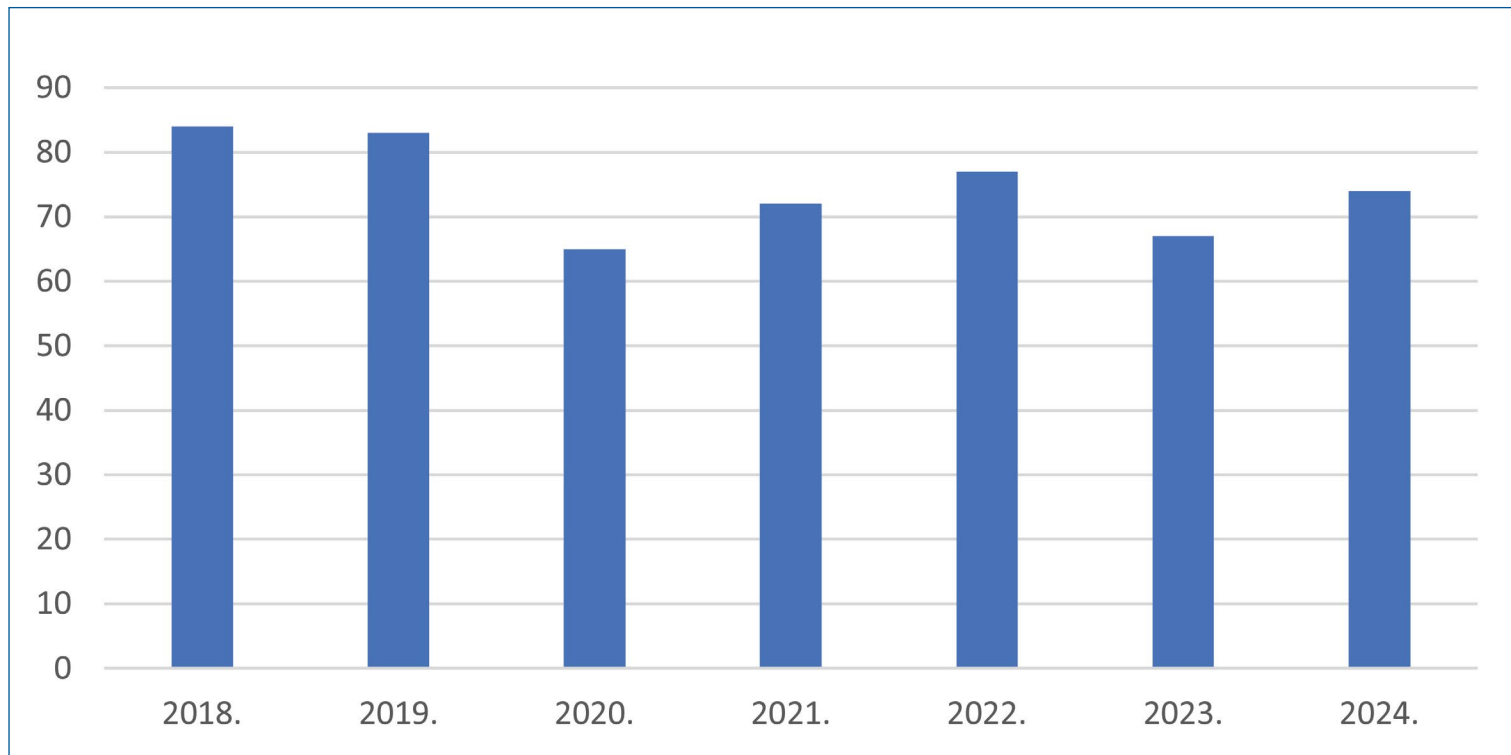
Produktivnost istraživača Filozofskoga fakulteta golema je, ali bitno drugačija od one u ostalim znanostima i prema postojećim pozitivnim propisima drugačije mjerljiva. Naime velika većina humanista i društvenjaka nije donedavna ni marila za baze podataka tipa *Web of Science* ili *Current Contents*, a većini i danas one ne znače skoro ništa, no moraju se prilagođavati suvremenim pravilima i trendovima. S druge strane znanstvena zajednica još uvijek nije u potpunosti počela vrednovati naše tipove publikacija poput knjiga, koje se, usput budi rečeno, tek počinju vrednovati u relevantnim bazama, iako predstavljaju višestoljetni oblik prijenosa spoznaja i znanja njegujući intrinzičnu motivaciju i zadovoljstvo pravih znanstvenika.

Mjerljivi parametri poput trendovskih baza podataka (često u privatnome, korporativnome vlasništvu) nametnuti su kao dobra mjerila izvrsnosti za sve one znanosti koje traže kvantifikaciju i kojima rezultati evoluiraju na mjesečnoj ili polugodišnjoj razini. Humanistima u potpunosti, društvenjacima nešto manje, takva mjerila ni u čemu ne odgovaraju, jer rezultati njihovih znanosti ostaju trajno obilježje razvoja pojedinih struka bez brzih i lančanih promjena ili opovrgavanja, a ostaju i kao nadgradnja svakoga društva i svake zajednice te su istovremeno pokazatelji njihova identiteta i trajnosti.

Vraćajući se na početnu misao o putovima i načinima dosezanja rezultata, dok velika većina znanstvenih područja inzistira na timskome radu velikih ekipa s nužnim projektnim sredstvima, jedan humanist može u polumraku svoje radne sobe bez ikakvih sredstava napisati znanstveno remek-djelo svoje struke, a takvih Filozofski fakultet ima napretek. Sjetimo se samo primjerice Žmegača, Flakera, Gamulina, Supeka, Bujasa, Torbarine, Solara, Peterlića, Horvat-Pintarić, Kangrge, Gavazzija, Guberine i čitave plejade drugih, djelatnih, koje nije potrebno ni imenovati jer su upisani u povijest svih naših struka.

URED ZA ZNANOST I PROJEKTE

Ponukan s jedne strane pozitivnim propisima i s druge razvojem suvremenih tehnologija, koje nužno traže timski rad, često interdisciplinarni i multidisciplinarni, Filozofski se prilagodio. Za bilo kakvo efikasno provođenje projekata nužna je i čvrsta administrativna podrška. Tako je Fakultet konačno 2017. godine formalno osnovao Ured za znanost i projekte, ali treba napomenuti da je na tim poslovima već od 2008. godine jedna djelatnica radila kao stručni suradnik za međunarodne projekte, u punome radnom opsegu u Službi za međunarodnu suradnju. Nedavno je, od 2022. godine, upravo radi podrške financijskomu dijelu projektne dokumentacije Ured prebačen u Računovodstvenu službu, u kojoj se jedino i mogu kompetentno voditi financije rapidno rastućega broja velikih projekata na Fakultetu. U mladu se Uredu kroz nekoliko godina izmijenilo nekoliko zaposlenica, trenutno je u njemu zaposlena Nika Grgurinović, a natječaj za drugo radno mjesto u tijeku je dok pišem ovaj tekst. Stoga je i shvatljivo da ozbiljna evidencija projekata provedenih na Fakultetu dugo nije ni postojala, što se ubrzano ispravlja.



Broj financiranih institucijskih projekata na Filozofskome fakultetu po godinama.

PROJEKTI

Projekti su najopipljiviji dio istraživačkoga rada i pokazatelj vrijednosti rezultata istraživanja, kako u znanstvenome tako i edukacijskome aspektu, a onda i u primjeni u javnome prostoru. U njihovu prikazu barataćemo isključivo onim podacima koji su službeno sistematizirani.

Ono što zovemo „potporama“ Sveučilišta u Zagrebu ili „institucijskim projektima“ rutinski je oblik znanstvenoistraživačkoga rada, poduprt relativno malim sredstvima, no te potpore omogućavaju najdemokratičniju i najširu raspodjelu unutar institucije. Filozofski je fakultet međutim odlučio da i takvi, ako mi se dopusti reći, miniprojekti trebaju biti kompetitivni, pa se svake godine raspisuje interni natječaj, pa o raspodjeli sredstava odlučuje fakultetsko povjerenstvo. Tako se od početka primjene takva modela financiranja znanstvene djelatnosti, koja je na sveučilišnoj razini započela 2013. godine, na Filozofskome fakultetu godišnje u prosjeku realizira sedamdesetak-osamdesetak projekata. Budući da istraživački timovi mogu brojiti od tri do osam suradnika s institucije (uz neograničen broj vanjskih suradnika), velika većina znanstvenika s Fakulteta uključena je u te projekte.

Bazičnomu financiranju, opet s relativno niskim financijskim efektima, pridonose i bilateralni projekti, uglavnom sa zemljama iz okruženja, radi zajedničkog istraživanja pojedinih relevantnih tema koje se kroz druge izvore teže mogu financirati. To su projekti malena financijskoga doseg, ali pridonose umrežavanju i pripremi europskih i sličnih kompetitivnih projekata, no ujedno mogu biti i dopuna financiranju već postojećih projekata, realizaciji znanstvenih aktivnosti koje nisu primarno usmjerene na specifične teme projekata.

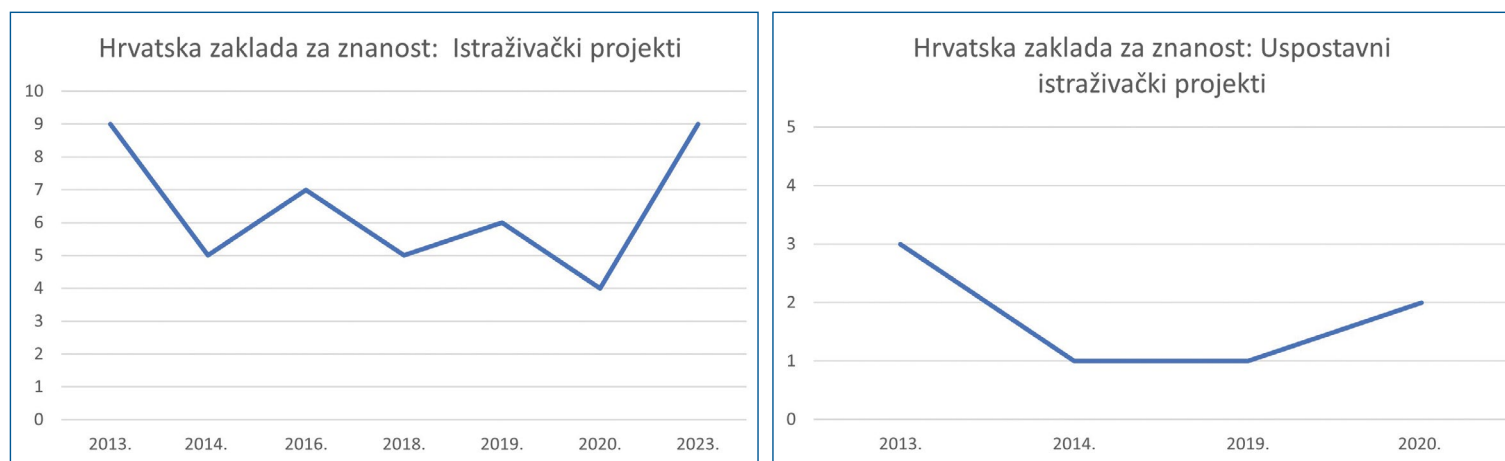


Broj projekata Filozofskoga fakulteta koje financira Ministarstvo kulture i medija.

Uz takve, relativno standardizirane oblike financiranja uglavnom fundamentalnih istraživanja realizira se i veći broj onih kojih su rezultati primjenjivi. Katkad je financijer Ministarstvo turizma, ali uglavnom su to lokalne zajednice, gradovi, općine i županije. U takvu vidu istraživanja prednjače sociolozi, povjesničari umjetnosti, arheolozi, psiholozi, ali sudjeluju i drugi. Nažalost, brožčani su podaci nedostupni jer vrlo često znanstvenici samostalno potpisuju ugovore, ne provodeći ih kroz Fakultet, a ne postoji još uvijek ni baza podataka. Za najvećega financijera u tom modelu, Ministarstvo kulture i medija, evidencija ipak postoji, pa se može prezentirati koliko su posljednjih desetljeća uglavnom arheolozi i povjesničari umjetnosti, nešto manje etnolozi i drugi, koristili tu mogućnost, koja je malo zastala nakon razornih potresa u Zagrebu i na Banovini, kamo je usmjeren najveći dio sredstava.

Velika fundamentalna istraživanja provode se kroz kompetitivne projekte na nacionalnoj razini, a danas su to projekti Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ). Svakako valja istaknuti činjenicu da je od osnutka Zaklade, dakle u posljednjih deset godina, Filozofski fakultet realizirao 62 projekta financirana od strane HRZZ-a, s trenutno petnaestak aktivnih. Istovremeno znanstvenici s našega Fakulteta često sudjeluju kao suradnici na projektima kojih su voditelji različiti instituti, od kojih su neki izravno proizašli iz našega Fakulteta, poput Instituta za povijest umjetnosti i drugih. Navedeno svjedoči o prepoznavanju vrijednosti i relevantnosti znanstvene ekspertize djelatnika Filozofskoga fakulteta u nacionalnoj znanstvenoj zajednici, baš kao i međunarodnoj, o čemu je riječ u nastavku.

Najbolji pokazatelj uspješnosti znanstvenika s Filozofskoga fakulteta jesu kompetitivni europski projekti, danas projekti *Obzor*, nekoć FP (*Framework Programme*). Brojke su vidljive iz tablice svih projekata



Broj projekata Filozofskoga fakulteta koje financira Hrvatska zaklada za znanost.

dostupne na mrežnoj stranici Fakulteta. Broj projekata s godinama raste, poglavito od kad se Europska unija više otvorila humanističkim i društvenim znanostima. Imali smo nekoć jedan projekt FP6, pa jedan ERC, a sad broj projekata iz okvira *Obzor* ima jasan trend rasta. Ističemo recentne projekte kojima je Fakultet koordinator: *The Cartography of the Political Novel in Europe* (CAPONEU) i *How Ordinary People Make Sense of Anti-Gender Frames* (Sense AGENDA). Ono što nas u tom pogledu veseli nije samo nužna internacionalizacija znanstvene djelatnosti Fakulteta već i naglašena interdisciplinarnost i multidisciplinarnost tih projekata, što su parametri na kojima inzistira *Strategija* Filozofskoga fakulteta (2018, 2021).

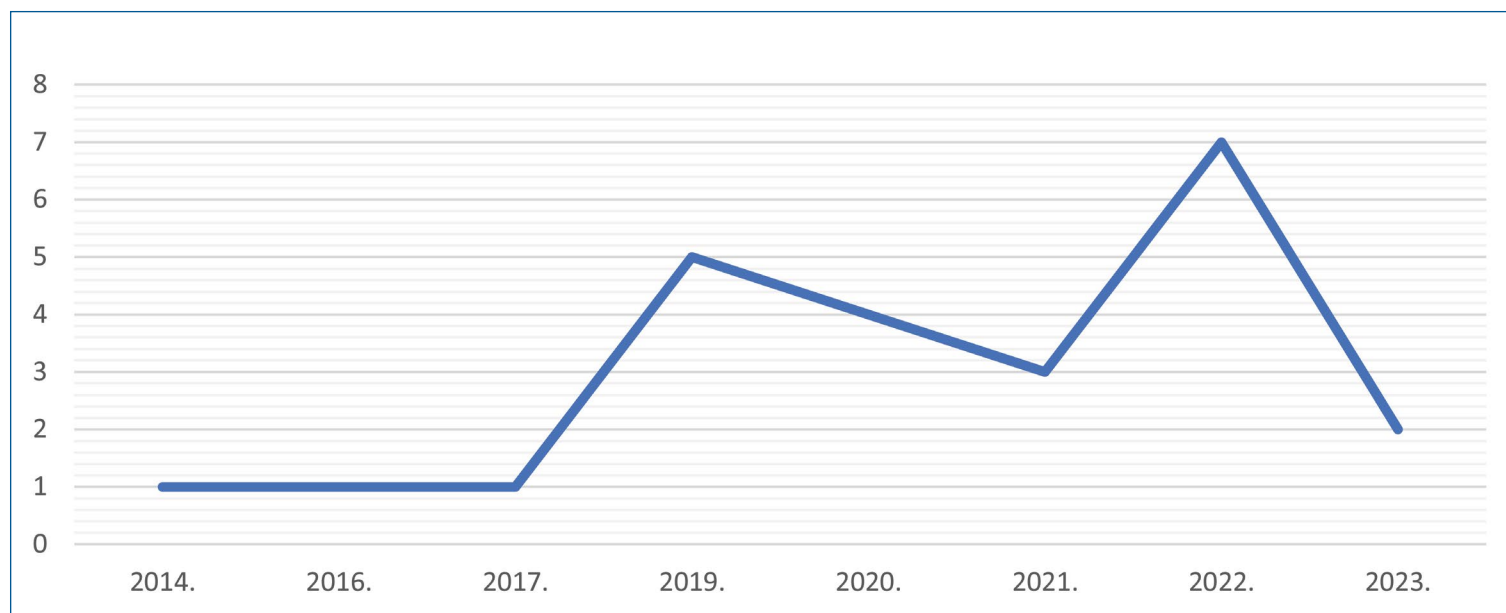
ZNANOST U EDUKACIJSKIM PROCESIMA I DISEMINACIJI

Više od 550 istraživača na Filozofskome fakultetu zapravo su golem kapital u pretapanju svojih istraživačkih dosegâ u nastavni proces na više od stotinu studijskih programa. I u tom se pogledu – u inoviranju edukacijskih procesa i programa – koriste projektni izvori, poglavito iz paketa *Erasmus+ KA2*. Brojni su i drugi projekti značajni u osnaživanju naše obrazovne uloge, a opisani su u drugim tekstovima u Monografiji (Društvena uloga Filozofskoga fakulteta, Alumni Filozofskoga fakulteta, tekstovi o odsjecima), stoga ih ovdje ne izdvajamo.

Vrlo se često u međunarodnom okruženju produbljuju pojedine istraživačke teme ili blokovi, koji se onda uklapaju u edukacijski proces, često se ide k zajedničkomu korištenju suvremenih tehnologija, katkad ti projekti rezultiraju silabama novih studija, a ostvaruju se u suradnji s međunarodnim znanstvenim institucijama te u nacionalnim okvirima suradnjom s institucijama koje se bave edukacijom, primjerice cjeloživotno učenje u programima pučkih otvorenih učilišta, a naši znanstvenici i Fakultet kao partnerska institucija pomažu unapređivanju edukacijskih programa.

Duh znanstvenoistraživačkoga rada Filozofski fakultet prenosi i na svoje studente. Tako već više desetljeća Filozofski putem natječaja financira i studentske projekte, koji nisu samo znanstvenoistraživački nego i umjetnički, publicistički i drugi, a samim time uvodi studente u znanstvenoistraživački rad.

Moramo spomenuti i projekte namijenjene umrežavanju i diseminaciji rezultata, poput programa COST, odnosno programa europske suradnje u znanosti i tehnologiji (*European Cooperation in Science and Technology*),



Broj projekata Filozofskoga fakulteta iz linije Erasmus+ KA2.

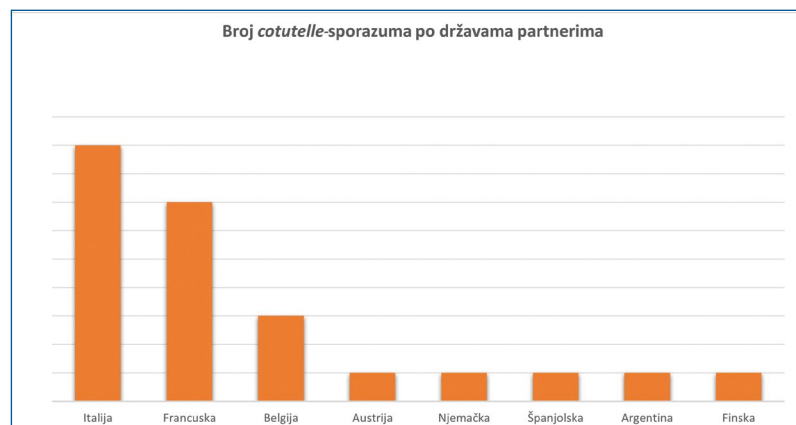
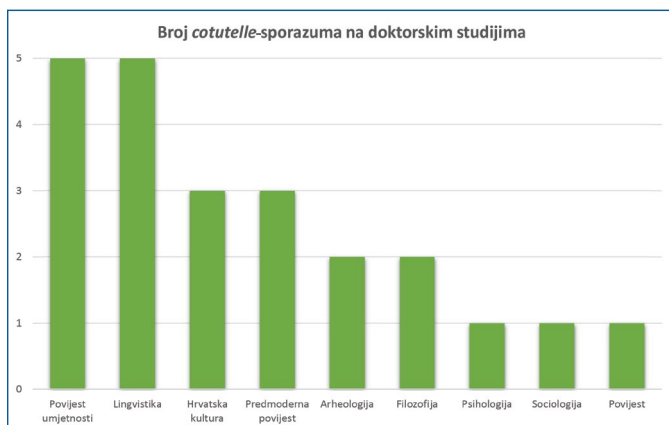
koji predstavlja najstariji europski program za promicanje suradnje među znanstvenicima, razvoj novih ideja i inicijativa te uspostavu mreža između znanstvenika, ali i nevladinih organizacija te malih i srednjih poduzeća. Program COST naglasak stavlja na aktivno uključivanje mladih istraživača, što je inače važna aktivnost Filozofskoga fakulteta (o čemu svjedoči i sve veća prisutnost *cotutellea*, o čemu je riječ u nastavku). Za diseminaciju rezultata znanstvenih istraživanja koriste se i već spomenuti „institucijski projekti“, koji omogućuju financiranje sudjelovanja na nacionalnim kongresima, okruglim stolovima i drugim oblicima diseminacijskih aktivnosti. Osim programa COST i projekti HRZZ-a uključuju diseminacijske mogućnosti sudjelovanja na međunarodnim skupovima te financiranje objava u prestižnim časopisima, uključujući one u otvorenom pristupu, što je posebno važno za to da nove spoznaje mogu doprijeti do što šire znanstvene i opće javnosti. Diseminaciji pridonosi i sudjelovanje na međunarodnim izložbama inovacija (ARCA), na kojima Fakultet osvaja važna priznanja pomičući granice uska poimanja inovacije kao nečega netipičnoga za humanističke i društvene znanosti.

VREDNOVANJE ZNANSTVENIH REZULTATA U GLOBALNOM OKRUŽENJU

Svi navedeni modeli projekata, od onih sveučilišnih do onih europskih, polučuju rezultate koje bi doista valjalo sistematizirati, a poglavito vidjeti dosege tih rezultata u globalnom okruženju, naravno, prema prethodno vrlo kritički sagledanim kriterijima, dodajući i modele u kojima se ta prepoznatljivost Filozofskoga fakulteta vidi na više različitih načina.

Jedan su od načina primjerice stabilni, trajniji istraživački timovi koji su ne samo priznati nego vrlo traženi u europskom okruženju, poput onih Dejana Ajdukovića, Marka Tadića, Miljenka Jurkovića, Aleksandra Štulhofera i drugih.

Drugi su vid publikacije u najvećim svjetskim izdavačkim kućama. Tu ću dati samoj jedan primjer – knjiga Vesne Mildner udžbenik je na američkim sveučilištima. Takvih primjera ima još.



Broj *cotutelle*-sporazuma Filozofskoga fakulteta.

Još jedan vid pokazatelja uspješnosti jesu međunarodni dvojni doktorati znanosti, a ne smiju se zaboraviti ni dolazni i odlazni stipendisti (poput Marie Skłodowska-Curie Actions Fellows) te postdoktorski stipendisti, koji također pridonose razvoju (i diseminaciji) rezultata projekata koji se provode na našem Fakultetu. Filozofski fakultet njeguje dugogodišnju praksu međunarodnoga *sumentorstva*, odnosno međunarodne dvojne doktorate (*cotutelle*), u sklopu čega naši i inozemni doktorandi upisuju doktorski studij na dvama različitim sveučilištima, iz dviju zemalja, te uz superviziju dvaju mentora s tih sveučilišta izrađuju jedinstveni doktorski rad i time stječu doktorsku diplomu dvaju sveučilišta. S obzirom na dodatne kvalifikacije koju *cotutelle*-doktorandi stječu ne iznenađuje činjenica da Fakultet takve kandidate nastoji zadržati kao svoje djelatnike. Trenutno je takvih šest zaposlenika našega Fakulteta.

Iz više prethodno opisanih pokazatelja jasno je vidljivo koliko je znanost na našem Fakultetu jaka. Ponovit ćemo pokazatelje: kompetitivni projekti, citiranost, broj *cotutellea*, inovacije i međunarodno priznati znanstveni timovi te nacionalno relevantne publikacije.

A KAKO JE BILO PRIJE

Humanističkim i društvenim znanostima, vidjeli smo, i danas je teže nego drugim znanstvenim područjima doći do financijskih sredstava za znanstveni rad. Sadašnji trenutak mukotrpno se, naporima mnogih protagonista, gradi duže od stoljeća. Možemo tek zamisliti kako je to bilo kroz povijest Fakulteta. Nažalost, o povijesti znanstvenoistraživačkoga rada Filozofskoga fakulteta znamo vrlo malo, gotovo ništa. Evidencije ne postoje, nije se bilježilo, vrlo vjerojatno kao i na drugim fakultetima, pa se ovdje bilježeći povijest moramo ravnati podacima koje su unutar ove Monografije prenijeli odsjeci.

Kada je na Filozofskome fakultetu radilo dvadesetak profesora, čak i kada ih je bilo dvjestotinjak, znanost je bila izuzetno individualizirana. Svaki je istraživač radio na svojim temama na način na koji danas teško možemo zamisliti. A kako su bili financirani, zorno prikazuje krilatica „ma, *Filozofima* je dovoljna olovka i papir“. Naravno, oni kojima je dužnost financirati znanstvena istraživanja često zaborave da u humanističkim i društvenim znanostima postoje i oni kojima je nužan terenski istraživački rad (arheolozi, povjesničari umjetnosti, etnolozi), nužna su arhivska istraživanja (povjesničari, klasični filolozi, kroatisti), direktni kontakti s inozemnim kolegama i jezicima (filolozi), kontakti s ispitanicima (sociolozi, psiholozi, pedagozi) itd.



Društveno-humanističke znanosti u barakama.

S druge pak strane u tim financijski „jadnim“ vremenima izrasla su velika imena hrvatske humanistike i društvenih znanosti. No o tom razdoblju osim objavljenih knjiga i znanstvenih radova po kojima možemo suditi o uspješnosti svakoga pojedinca gotovo da i nemamo drugih podataka.

Zamisliti kakva su bila znanstvena istraživanja krajem 19. stoljeća ili u ranom 20. stoljeću vrlo je teško jer podataka nema. Imamo samo rezultate, a oni su, u korelaciji s vremenom i prostorom djelovanja, impozantni. U nedostatku podataka mogu samo evocirati kako je to izgledalo primjerice između dvaju svjetskih ratova, na temelju proučavanja povijesti vlastite struke. Tako raspolažemo podacima da je Artur Schneider, pokretač znanstvene djelatnosti u povijesti umjetnosti, za potrebe JAZU vodio katalogiziranje spomeničke baštine Hrvatske, drugim riječima, radio je prvu umjetničku topografiju (v. tekst o Odsjeku za povijest umjetnosti). Jednaki su slučajevi zabilježeni i na drugim odsjecima (v. tekstove odsjeka).

Prve prave naznake sustavna financiranja znanstvene djelatnosti postoje tek iz 1960-ih godina, kada su se osnivali prvi instituti i zavodi. Bez obzira na ime osnivali su upravo za provedbu znanstvenoistraživačkoga rada – Zavod za fonetiku, Etnološki zavod, Zavod za lingvistiku, Institut za nauku o književnosti, Institut za povijest umjetnosti i arheologiju, Institut za filozofiju, Zavod za sociologiju itd. To je koincidiralo s useljenjem u novu zgradu Fakulteta 1961. godine, dakle optimiziranim prostornim resursima, i s počecima sustavna financiranja znanosti nadležnoga ministarstva.



Projekt Learning how to Teach, Teaching how to Learn. Facing Challenges of Global Change in Higher Education Using Digital Tools for Reflective, Critical and Inclusive Learning on European Historical Landscapes (EDiToR).

Sljedeća je faza, 1970-ih godina, bila okrupnjivanje u nešto što bismo danas nazvali klasterima, nekoć su to bili tzv. OOUR-i, u čemu su prednjačili Centar za povijesne znanosti, izdvojen iz Filozofskoga fakulteta kao sveučilišni centar, i Centar za društvene znanosti, dok su drugi ostali u zadanim gabaritima unutar Fakulteta. Sve to vrijeme financiranje znanstvene djelatnosti bilo je sustavno, no svakako valja napomenuti da su od 1960-ih do 1990-ih godina humanističko i društveno znanstveno područje na samu kraju financijske ljestvice. Ocrtati se to razdoblje može primjerice i konstatacijom da je Centar za povijesne znanosti prvotno imao tri OOUR-a – Institut za hrvatsku povijest, Institut za povijest umjetnosti, Institut za arheologiju, a nešto kasnije pridružio se Institut za filozofiju. Unatoč plemenitim nakanama do „čvršćeg interdisciplinarnog povezivanja triju, odnosno četiriju humanističkih disciplina, kako je bilo proklamirano u elaboratu o udruživanju, nikad nije došlo, što rječito svjedoči koliko je ta fuzija zapravo bila prisilna i neprirodna... Nije se ostvarila interdisciplinarna integracija, nije se inicirao niti jedan zajednički projekt, sredstva su ostala odvojena,... nije bilo zajedničke opreme, a tada dobiveni prostor u montažnoj ‚baraci‘ iza zgrade Filozofskog fakulteta,... što je bilo najveće ‚prostorno postignuće‘, može se nazvati samo nužnim smještajem“ (Reberski i Zelić 2001: 35).

Od 1990-ih se godina kroz Ministarstvo znanosti uredno financiraju projekti i programi, no s malo cinizma ipak moramo primijetiti da su humanističke i društvene znanosti po količini financiranja uvijek bile negdje pri dnu (vjerojatno je još uvijek u glavama onih koji odlučuju bila krilatica „ma, njima je dovoljna olovka i papir“). Prilika da se sudjeluje u europskim projektima i nakon toga osnutak Hrvatske zaklade za znanost



Infodan o projektima na Filozofskome fakultetu, 2021.

konačno su omogućili ozbiljne iskorake, premda je i tu borba da se društvenim i poglavito humanističkim znanostima osigura barem približna ravnopravnost ostalim znanstvenim područjima bila teška i dugotrajna.

IZAZOVI

Izazovi koji stoje pred Filozofskim fakultetom ujedno su i izazovi hrvatske znanosti – tržišni, politički i, naravno, klimatski. Zato im se neću posebno posvetiti. Nasuprot očekivanju i naslovu poglavlja istaknut ću samo prednosti koje Filozofski fakultet ima za budućnost. Novi društveni izazovi ukazuju upravo na nužnost znanstvene ekspertize iz područja Filozofskoga fakulteta, jer razvoj tehnologije bez povijesnoga, društvenoga konteksta, identitetskih odrednica i specifičnosti te poveznica s lokalnom zajednicom vodi u Kaos, a danas je potreban Kronos, svijest o vremenu koje nam je još preostalo, zbog čega je potrebno aktivno koristiti znanstvene resurse Filozofskoga fakulteta, našu interdisciplinarnost i širinu znanja (koje uključuje nacionalno jednako kao međunarodno) kako bi se od distopijskih tonova ukazalo na utopijske, do kojih naš Fakultet može dati putokaze.

Za bilježenje znanstvene produkcije istraživača zaposlenih na Fakultetu i praćenje znanstvene produkcije uopće brine Knjižnica Filozofskoga fakulteta. Knjižnica izrađuje bibliometrijska izvješća za pojedince, nastavnike i za Fakultet u cjelini. Takva, dakle ažurna znanstvena bibliografija temelj je za ozbiljnu analizu



Lijevo: *Filozofski za 21. stoljeće u kontekstu EU-projekata, događanje na Filozofskome fakultetu, 2021.* Desno: *projekt Uspostava i opremanje Centra za napredna istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima.*

znanstvene produkcije. Naravno, osim vlastitih sustava bilježenja i okupljanja radova u Repozitoriju Filozofskoga fakulteta Knjižnica je imala i administratorska prava za uređivanje sustava Crosbi, a danas administrira cjeloviti nacionalni informacijski sustav znanosti CroRIS, pa je potpuna diseminacija znanstvenih radova naših znanstvenika zahvaljujući Knjižnici Filozofskoga fakulteta osigurana. Osim toga znanstvena izdanja Filozofskoga fakulteta obuhvaćaju više od 500 knjiga, više od 200 časopisa i blizu 200 digitalnih naslova, koji su velikom većinom u otvorenome pristupu.

Strukturni projekti također su podloga za budućnost, primjerice ESF-projekti unutar Operativnoga programa *Učinkoviti ljudski potencijali 2014–2020*, kakvih je nekoliko vodio Dragan Bagić, a što će sve jednoga dana rezultirati novim prostornim resursima Centra za napredna istraživanja. Fakultet također uspješno sudjeluje u nekoliko klastera u okviru Europskoga konzorcija za istraživačku infrastrukturu (ERIC), koji olakšava uspostavu i rad velikih europskih infrastruktura između više država članica, pridruženih i trećih zemalja. Cilj je ERIC-a olakšati integraciju i udruživanje resursa za razvoj novih istraživačkih kapaciteta. Dodatno, Filozofski je fakultet nacionalna koordinacijska ustanova za tri od ukupno pet ERIC-konzorcija koji postoje u području društvenih i humanističkih znanosti: Konzorcija europske istraživačke infrastrukture (CLARIN-ERIC), Konzorcija europske istraživačke infrastrukture za Europsko društveno istraživanje (ESS-ERIC) te Konzorcija europskih arhiva podataka za društvene znanosti (CESSDA-ERIC).

Ukratko, brožčani podaci o ukupnoj znanstvenoj produkciji djelatnika Filozofskoga fakulteta jasno su vidljivi tako da mi omogućuju da se na ovom mjestu ne bavim lako dostupnim institucionalnim statistikama. Jedino što valja istaknuti i na što valja uputiti jest statistika o količini knjiga i poglavlja u knjigama koje naši znanstvenici produciraju, a koje obično nisu u svjetskim bazama podataka (jer nisu objavljene kod „međunarodno priznatih izdavača“), o čemu je već bilo riječi. Društveno i humanističko područje karakterizira potreba za različitim bilježenjem znanstvenih uvida, spoznaja i inovacija od tzv. STEM-područja, kojemu više odgovara postojeći način objavljivanja znanstvenih radova i njihova vrednovanja (citatni indeksi i sl.). Takvo



Potpisivanje Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava iz Fonda za bilateralne odnose za potporu Norveškim studijima, 2023.

„preskakanje“ adekvatna vrednovanja posebno je važno kada se radi o knjigama objavljenima na hrvatsko-me jeziku i o temama koje su relevantne za Hrvatsku, a koje su iznimno važne za njegovanje i razvoj znanosti i u nacionalnome kontekstu (a ne samo međunarodnome, koji se već dugo sve više povezuje s engleskim jezikom, koji je postao nova *lingua franca* međunarodne znanosti, iako to dovodi do njezine kolonizacije više negoli internacionalizacije). Posebno značajne primjere takvih publikacija čine objavljeni naslovi iz područja kroatistike i starije hrvatske povijesti.

Ključni je dokaz da je znanost utkana u sve pore Filozofskoga fakulteta, da je integrirana u sve razine nastavnoga procesa, u internacionalizaciju, u društvenu ulogu Fakulteta – to što sam u ovom tekstu morao prilično „žonglirati“ da ne bih ponovio stavove, ideje, rečenice, podatke iznesene praktički u svakome drugome tekstu ove Monografije: u onom o društvenoj ulozi (inovacije), u onom o nastavi (studentski projekti), u onom o doktorskim studijima (*cotutelle*), o međunarodnoj suradnji (zajednički projekti, internacionalizacija znanosti), u tekstovima praktički svih odsjeka (povijesni pregledi znanstvene djelatnosti), u svim tekstovima o zavodima i centrima (zavodi su ionako osnovani da provode znanstvena istraživanja, centri uglavnom radi interdisciplinarna i pluridisciplinarna rada). Za mene je to najbolji zalag za budućnost, pokazatelj da Filozofski fakultet jednakom mjerom tretira svoje dvije ključne misije – nastavu i znanost – i poklanja im jednaku pažnju. Proboji opisani u ovom tekstu koji se tiču pojačana opsega realizacije velikih međunarodnih projekata

pokazuju da Filozofski fakultet zna odgovoriti svim novim izazovima. No nikada se ne smiju zaboraviti naša specifičnost i naša mogućnost drugačijega puta prema velikim znanstvenim dosegima. Pogledajmo samo individualne dosege, popise knjiga naših djelatnika u 150 godina postojanja!

Miljenko Jurković

LITERATURA

- Popis projekata Filozofskoga fakulteta.* Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021. Dostupno na: <https://web2020.ffzg.unizg.hr/projekti/popis-projekata/> (1. 9. 2024).
- Razvojna i znanstvenoistraživačka strategija Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. do 2023. godine.* Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018. Dostupno na: <https://web2020.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2020/06/Razvojna-i-znanstveno-istra%C5%BEiva%C4%8Dka-strategija-FFZG.pdf> (1. 9. 2024).
- Reberski, I.; Zelić, D. (ur.). *Institut za povijest umjetnosti 1961–2001.* Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2001.
- Samoanaliza.* Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021.
- Strateški program istraživanja Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – revizija.* Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021. Dostupno na: https://web2020.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2021/10/Strateski_program_istrazivanjaMM.pdf (1. 9. 2024).

